

dnie zaś od pl. Sowieckaja znajdziemy kwartał, będący pozostałością starożytności tatarskiego Ak-Meczetu.

Wycieczkę po Symferopolu można zacząć od ul. Liebknechta, gdzie znajduje się **Muzeum Sztuk Pięknych** [chudożestwiennyj muzėj]. Ekspozycje muzealne prezentują sztukę rosyjską, ukraińską i innych byłych republik radzieckich od początku XVI w. do naszych czasów. Można zobaczyć też sztukę krymską i liczne płótna I. Ajwazowskiego, W. Makowskiego, A. Kunidzi, A. Wenecjanowa, M. Wrubla i wielu innych. Latem jest prezentowana jakaś wystawa czasowa.

- Muzeum Sztuk Pięknych, ul. Liebknechta 35, tel.: 275404, czynne codz. oprócz pn. 10.00–16.30.

Niedaleko, na ul. Karła Marksa 32 warto spojrzeć na **BUDYNEK XIX-WIECZNEGO GUBERNIALNEGO GIMNAZJUM MĘSKIEGO**, słynny przede wszystkim ze względu na swoich nauczycieli i uczniów, których nazwiska widnieją na płytach wmurowanych w ścianę budynku. Wśród nich znajduje się chemik D. Mendelejew, fizyk I. Kurczatow, malarz I. Ajwazowski, ormiański kompozytor i dyrygent A. Spindiarow czy karaïmski poeta Ilja Kazas. Niedaleko gimnazjum znajduje się **BUDYNEK BIBLIOTEKI NAUKOWEJ IM. I. FRANKO** (ul. Gorkowo 10, <http://www.franko.crimea.ua>), wybudowany w 1826 r. według projektu I. Goniajewa. W czasie wojny krymskiej mieścił się w nim szpital dla rannych obrońców walczącego Sewastopola, pracował też tutaj znany chirurg Nikołaï Pirogow. Przy ul. Gorkowo 4 minie **BUDYNEK SYMFEROPOLSKIEGO ODDZIAŁU NARODOWEGO BANKU UKRAINY** wybudowany w 1913 r. według projektu krymskiego architekta N. Krasnowa, twórcy projektu pałacu w Liwadii, dla Towarzystwa Kredytów Wzajemnych. Od biblioteki dojdziemy również do ul. Gogolia 16, na której znajduje się **SEMINARIUM DUCHOWNE** i do ul. Gierojew Adżymuszkaja, na której mieści się **CERKIEW TRZECH ŚWIĘTYCH** [*duchównaja s'eminaria i triochswiatitielskij chram*]. Seminarium, wybudowane w stylu rosyjskiego klasycyzmu, otwarto w 1871 r. Cerkiew Trzech Świątych początkowo mieściła się na pierwszym piętrze seminarium, we wschodniej części budynku. Po jakimś czasie przestrzeń ta okazała się za mała i w 1903 r., po dwóch latach budowy, ukończono tę, którą możemy podziwiać dzisiaj. Pięciokopułowa cerkiew zbudowana została na planie prostokąta. Piękne freski we wnętrzu i dębowy ikonostas autorstwa petersburskich mistrzów zostały zniszczone po 1924 r., gdy cerkiew przerobiono na archiwum. Do celów religijnych odzyskano cerkiew w 1989 r. Dziś, po ciągnącym się wiele lat remoncie, jest ona jedną z ładniejszych w mieście. Od 1997 r. działa również seminarium duchowne. Największy, połączany krzyż, wieńczący kopułę cerkwi, ma 6 m wysokości i waży 200 kg. Ustawiono go za pomocą helikoptera.

Nieco dalej znajduje się **CENTRALNE MUZEUM**

TAURYDY [*centralnyj muzej tawrydy*], które do 2006 r. nosiło nazwę Krymskie Muzeum Krajoznawcze. Muzeum prezentuje ponad 60 tys. eksponatów. Na sześciu stałych wystawach znajdziemy zbiory przyrodnicze, paleontologiczne, geologiczne, a także eksponaty obrazujące starożytną i bliższą nam historię Krymu. Wśród nich liczne są unikalne przedmioty pochodzące m.in. z wykopalisk na terenie Neapolu Scytyjskiego: kamienne żarna, naczynia z czerwonej laki i szkła, fragmenty amfor z herbami Rodosu, Chersonezu, Chiosu i Królestwa Bospońskiego, wyroby rzemieślnicze, ozdoby z Egiptu, broń. Znajdują się

- ▶ W Symferopolu znajdziemy sporo zniszczonych budynków

tu także kamienie nagrobne, rekonstrukcje cmentarzy i malowideł nagrobnych.

- Centralne Muzeum Taurydy, ul. Gogolia 14, tel.: 259866, 276347, <http://muztavr.crimea-tm.info>, czynne codz. oprócz wt. 9.00–17.00.

Zaraz obok Muzeum Taurydy znajdziemy **KRYMSKIE MUZEUM ETNOGRAFICZNE** [*krymskij etnograficzeskij muzej*] będące filią Centralnego Muzeum Taurydy. Można tam zobaczyć wystawę *Mozaika kultur Krymu* prezentującą 13 narodów półwyspu, ich kulturę materialną, obyczaje, obrzędy, tradycje i święta.

- Krymskie Muzeum Etnograficzne, ul. Puszkińska 18, tel.: 255223, czynne codz. oprócz wt. 9.00–17.00.

Przy tej samej ulicy zobaczyć można **BUDYNEK ROSYJSKIEGO AKADEMICKIEGO TEATRU DRAMATYCZNEGO IM. GORKIEGO** (ul. Puszkińska 15, tel.: 276702). Autorem powstałego w 1911 r. gmachu był znany architekt A. Biekietow. W styczniu 1996 r. zakończono trwającą blisko 16 lat odbudowę teatru. Zachowano pierwotny wygląd zewnętrzny, przebudowując całkowicie wewnątrz: powstał kompleks teatralny z siedmioma scenami, od wielkiej na 711 miejsc do kameralnej. Teatr latem gra zwykle jeszcze do pierwszego tygodnia sierpnia, wystawiając najczęściej sztuki pod gołym niebem (ul. Gierojew Adżymuszkaja, na tyłach budynku).

Niedaleko, przy ul. Karaïmskaja 6, znajdziemy niedziałającą dziś świątynię. Symferopolska **KENESA** [*kienassa*] zbudowana została w 1896 r. w eklektycznym stylu, łączącym wpływy mauretańskie, gotyckie i bizantyjskie. W 1930 r. świątynię zamknięto i wkrótce pozbawiono cech religijnych. Od tego czasu w budynku urzęduje redakcja państwowego radia „Krym”. Jeśli bliżej przyjrzeć się sowieckiej gwieździe na attyce budowli, łatwo dostrzec pod nią ślady gwiazdy Dawida. W końcu 2008 r. rozpoczął się remont budynku, będącego do tej pory w fatalnym stanie. Wspólnota karaïmska od lat stara się o odzyskanie swojej świątyni.

W innej części miasta, przy ul. Odiésskaja 12, znajduje się **SOBÓR TRÓJCY ŚWIĘTEJ** [*swiato-tróickij sabór*] zbudowany w 1868 r. wg projektu I. Kołodina na miejscu drewnianej cerkwi greckiej z 1796 r. Przechowywana jest w nim cudowna ikona NMP „Bolejącej”. Dzięki działaniom m.in. miejscowej wspólnoty greckiej świątynia nie doznała poważnych zniszczeń w czasach komunizmu. Do 2003 r. był to sobór katedralny, obecnie to część żeńskiego monasteru. Obok niego, przy ul. Oktiábrskaja 16 znajduje się inny sobór – **SOBÓR ŚWIĘTYCH APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA** [*pietro-páwłowski sabór*] wybudowany w 1870 r., na miejscu drewnianej cerkwi z 1803 r. W 1937 r. katedra została zamknięta, a kopuła i dzwonnica – rozebrane. Sobór pełnił rolę magazynu, baru piwnego i punktu skupu butelek, a gdy postanowiono w latach 80. XX w. go odbudować, wyglądał przerażająco żałośnie – bez głowy, za to z betonowym podjazdem dla ciężarówek. Dziś, po kompleksowym remoncie, znów pełni rolę soboru katedralnego.

MECZET KEBIR-DŻAMI znajdujący się na ul. Kurczatowa 4 to najstarszy budynek w mieście. Wybudowany został w 1508 r. przez Abdarachmana-Beka. W 1736 r. na skutek przejścia przez miasto generała feldmarszałka Minicha meczet uległ zniszczeniu. Odbudowany został w 1740 r. i następnie wiele razy był niszczonej i przebudowywany. Z pierwotnej budowli

© Denis Baharew | Dreamstime.com

▶ Takich uroczych zatoczek na Krymie znajdziemy bez liku

został być może już tylko kamień wmurowany z tyłu budynku. Gdy zbliżymy się do meczetu, na pewno ktoś do nas wyjdzie i coś o nim opowie, a jeśli będziemy odpowiednio ubrani (zakryte nogi i ramiona) i nie będzie to piątek, to będziemy mogli zwiedzić również wnętrze.

Poza ścisłym centrum miasta znajdziemy **REZERWAT HISTORYCZNO-ARCHEOLOGICZNY „NEAPOL SCYTYJSKI”**. Teren dawnego miasta znajduje się między ulicami: Worowskowa, Nieapólskaja i Archeologiczieskaja. Dojechać tu można autobusem nr 4 lub *marszrutką* nr 85 (odjeżdża z przystanku przy ul. Czechowa, obok parku Trieniewa, w centrum miasta), wysiadając na przystanku Koniécznaja.

Można dojść też pieszo ścieżką idącą w górę od hotelu Moskwa. Miejscowi bardziej niż na zwrot [*nieapól skifskij*] (Неаполь Скифский) reagują na [*skifskije raskopki*] – co dobrze obrazuje wrażenie, jakie robi szczyt najwyższego wzniesienia w Symferopolu: jeden budynek, w którym młodzież urządza imprezy przy ognisku, oraz bezładnie porozrzucone kupki kamieni.

Neapol Scytyjski, założony przez króla scytyjskiego Skilura w III w. p.n.e. jako stolica jego państwa, stanął na styku szlaków – koczowniczego ze stepu i handlowego z Chersonezu Taurydzkiego. Miasto wielokrotnie niszczone przez koczowników, przestało ostatecznie istnieć w IV w. za sprawą Hunów. Przez kilka stuleci istniała tu później grecko-scytyjska osada, następnie Kiermienczik, czyli „Malutka Twierdza” Tatarów. Ruiny miasta odkryto przez przypadek w 1827 r. podczas pozyskiwania kamienia budowlanego przez miejscową ludność. Znalezione wówczas relief z wyobrażeniem jeźdźcy scytyjskiego oraz trzy marmurowe płyty z tekstem. Badania naukowców wykazały, że tekst zawierał imię króla scytyjskiego Skilura i poświęcony był Zeusowi z Aten, a płaskorzeźba przedstawiała samego króla. Prace archeologiczne rozpoczęto w 1834 r. i trwają one do dziś. Cały obszar objęty jest rezerwatem archeologicznym, nad którym opiekę sprawuje Krymskie Muzeum Krajoznawcze. Odsłonięto tu resztki murów obronnych, ruiny bramy miejskiej, plac z centralnie położonym budynkiem miejskim, otoczonym kolumnami, oraz mauzoleum z grobowcami króla Skilura, jego małżonki oraz ponad 70 dostojników królewskich. Poza murami miasta obejrzeć można nekropolię z wykutymi w skałach grobami arystokracji scytyjskiej.

W Parku Sałgirka, znajdującym się w okolicy, jest **DOM WORONCOWA** (1827) zaprojektowany przez F. Elsona (ul. Jałtanskaja 2). Część gościnną i gospodarczą wraz z oknami i kominami jest w stylu neogotyckim stylizowanym na pałac chanów w Baczysaraju. Całości dopełnia kolumnada w stylu doryckim i taras schodzący do parku rzędem schodów, ozdobionych marmurowymi lwami. Budynek jest ciekawy, ale osobnej wyprawy poza centrum raczej niewart.

Informacje praktyczne

Komunikacja

Symferopol jest nie tylko administracyjną stolicą Krymu, ale też i komunikacyjną. Z położonego centralnie miasta można dostać się bezpośrednio niemal do każdego zakątka na półwyspie. Jak dostać się do Symferopola z innych miast Ukrainy – zob. *Dojazd pociągiem*, str. 22.

- **Autobusy.** Do dworca autobusowego *Centralnyj* (ul. Kijewska 4, tel.: 275211, 276495) dojechać można spod dworca kolejowego trolejbusem nr 1, 2 i 6 (lub *marszrutkami* z napisem *Марьино/Автовокзал*; przystanek przy barach na rogu bulwaru Lienina i ul. Gagarina, po przeciwnej stronie ulicy niż dworce). Przejazd ten zajmuje godzinę. Oprócz autobusów z dworca autobusowego odjeżdża też wiele mikrobusów – często nie zaznaczonych na rozkładach jazdy, dlatego dobrze zapytać w kasie o najbliższe połączenia.

Autobusy odjeżdżają nie tylko z dworca autobusowego, ale również z następujących *awtostancji*:

Kurórtnaja – tuż obok dworca kolejowego i trolejbusowego, tel.: 252560. Dojedziemy stąd w sezonie do niemal każdego zakątka Krymu (prócz Kerczu, do którego autobusy odjeżdżają z dworca *Centralnyj* co 40 min). Z tego przystanku odjeżdża także sporo *marszrutek* (stoją po drodze z dworca kolejowego). Wszystkie autobusy i busy mają za przednią szybę wsunięte tabliczki z nazwą docelową i godziną odjazdu. Do kas zwykle są długie kolejki, a na najbliższe kursy w najpopularniejszych kierunkach (Eupatoria, Ałusztą, Jałta, Saki, Nikołajewka, Sewastopol: co 10–20 min; Sudák, Teodozja, Simeiz, Rybaczje: co 30–40 min) często nie ma już biletów.

Wostócznaja, ul. Samochwałowa 19, tel.: 246438 (dojazd trolejbusami nr 3 i 7 lub *marszrutkami* z napisem *Свобода*). Kursy lokalne w kierunku Biełogorska (co 20 min) i kilkunastu innych miejscowości wokół Symferopola.

Západnaja, ul. Sewastopolska 5, tel.: 447834 (dojazd trolejbusem nr 5 i *marszrutkami* z napisem *Новоромановка/Зáпадная*, z dworca busami nr 76, 89). Dojedziemy stąd m.in. do Balczysaraju (co 20–30 min) i do Piesczanoje (co 40 min).

- **Kolej.** Dworzec kolejowy (tel.: 005, 243418, plac Przydworcowy [*привакзiálnaja płoszczad'*]) jest prawdziwym kotłem komunikacyjnym (zob. mapa, s. 86–87). Bilety na pociągi podmiejskie kupić można wyłącznie w kasach podmiejskich, które znajdują się przy wejściu do przejścia podziemnego na dworcu. Bilet da się kupić też u konduktora (bez prowizji), jednak bez niego możemy nie zostać wpuszczeni na peron. Jeśli na tablicy świetlnej przy pociągu dopisano „южн”, oznacza to, że na peronie stoją dwa pociągi i po wyjściu z przejścia podziemnego trzeba będzie przejść na koniec peronu, by dotrzeć do właściwego składu (dotyczy to zwykle pociągów do Sewastopola).

Kasy sprzedają biletów (tel.: 055, 242754) znajdują się dwa przystanki od dworca w stronę centrum. Idziemy bulwarem Lienina, następnie skręcamy w lewo w ul. Tołstoja, mijamy jedną przecnicę (ul. R. Liuksemburg) i po prawej stronie, w zwykłym, białym bloku z napisem *Железнодорожные кассы* [*żeleznadórnyje kassy*] znajdują się kasy. Są one czynne codziennie od 7.00 do 19.45. Bilety można kupować do 45 dni wcześniej.

Na dworcu kolejowym znajduje się biuro *Serwis-Centr*, w którym również można kupić bilety w przedsprzedaży, jednak kosztuje to dodatkowo 10 UAH za bilet.

- **Międzymiastowe trolejbusy.** Dworzec trolejbusów międzymiastowych znajduje się przy dworcu kolejowym (tel.: 273430, kasy: 4.00–22.00). Jeśli zdecydujemy się na podróż trolejbusem międzymiastowym

Michał Czapliński

▶ Zegar na budynku dworca